

ОСОБЛИВОСТІ БІОЛОГІЇ ТА ТЕХНОЛОГІЇ ВИРОЩУВАННЯ ГІСОПУ ЛІКАРСЬКОГО

Белова Т.О., кандидат сільськогосподарських наук, професор кафедри рослинництва Полтавська державна аграрна академія.

Зважаючи на велику цінність гісопу лікарського в зв'язку із значним поширенням хвороб дихальних шляхів, зокрема, туберкульозу легень, як джерело лікарської сировини пропонуємо введення його в культуру в 12 господарствах різних форм власності, що може стати надійним засобом отримання достатньої кількості сировини для медичної промисловості.

Сучасні економічні проблеми в сільському господарстві призвели до зменшення обсягів виробництва лікарської рослинної сировини в Україні. І в той час, коли Україна відчуває гострий дефіцит у лікарській сировині та використовує імпортні ліки, в більшості випадків сумнівної якості, площі під лікарськими рослинами залишаються незначними і продовжують скорочуватись. Хоча в Державному центрі фармакології МОЗ України зареєстровано більш ніж 300 вітчизняних лікарських препаратів рослинного походження, які належать до категорії життєво необхідних. Тому відновити та зберегти запаси найбільш цінних лікарських рослин можливо лише при впровадженні їх в культуру. Крім того, їхнє вирощування в господарствах різних форм власності дасть можливість застосовувати регіональні технології та дозволить одержати більш дешеву сировину, ніж при заготівлі в природі. Рентабельність вирощування лікарських рослин у культурі досить висока тому, що ціни на препарати рослинного походження значно вищі від хімічних.

Гісоп лікарський -багаторічна гілляста напівкущова рослина родини губоцвітих. Використовують траву (верхівки стебел до 20 см завдовжки), зібрану під час цвітіння рослини. Сушать при температурі 30-40°C. Сухої сировини виходить 18-20%. Вологість - не вище 13%. Строк придатності – 1 рік. Ефірну олію гісопу широко використовують у медицині, парфумерно-косметичній та харчовій промисловості, для ароматизації вин та напоїв. Настойки або настої гісопу з лікувальною метою вживають при катарах верхніх дихальних шляхів, кашлі, бронхіті, бронхіальній астмі, туберкульозі легень, стенокардії, неврозах, ревматизмі, подагрі, поліартриті, гіпергідролізі. Зовнішньо настій трави використовують для полоскань, промивань і компресів при запаленні очей, стоматиті, захворюваннях горла, для лікування забитих місць, синців, ран, хвороб шкіри. Молоді, нездерев'янілі пагони,

зібрані на початку цвітіння, мають приємний аромат і терпкий гіркуватий смак, тому їх широко використовують у свіжому, або сушеному вигляді, як приправу до салатів, перших і других страв, при консервуванні овочів разом з кропом, хроном, естрагоном, майораном, а також для ароматизації продуктів переробки плодів.

На одному місці гісоп лікарський може рости понад 20 років, але максимальна продуктивність культури складає 5-6 років. Маловибаглива до умов росту рослина, але краще росте і розвивається на добре освітлених, родючих ґрунтах з нейтральною кислотністю. Типовий ксерофіт, добре росте і розвивається на бідних, змитих і вапнякових ґрунтах схилів. Непридатні - заболочені і засолені ґрунти. Як багаторічну рослину, гісоп розміщують поза сівозміною. Ділянки під плантації гісопу готують завчасно і ретельно, звертаючи особливу увагу на очищення поля від бур'янів, в зв'язку з тим, що культура дрібнонасінна, і в перший рік вегетації росте дуже повільно і сильно пригнічується бур'янами. Після збирання попередника (зернові колосові, зернобобові кормові суміші) проводять ретельний основний обробіток ґрунту. Після оранки зяб вирівнюють і залишають на зиму, а протягом весни і літа наступного року витримують у стані чорного пару. Наприкінці вересня – на початку жовтня поле обробляють чизель-культиватором на глибину 20-25 см.

Передпосівний обробіток ґрунту під гісоп лікарський спрямований на створення сприятливого структурно-агрегатного складу посівного шару з ущільненим ложе для розміщення насіння та шару дрібногрудочкуватого ґрунту над ним. Найкраще використовувати для цього культиватори, обладнані стрічастими лапами. Культивацію проводять одночасно з боронуванням зубовими боронами, а при недостатній вологості ґрунту – з коткуванням. Для кращого вирівнювання поверхні ґрунту і проведення якісної сівби культивації проводять під кутом до оранки на глибину 3-4 см. На більш важких ґрунтах замість культиваторів використовують комбіновані ґрунтообробні машини, на легких - обмежуються боронуванням.

Гісоп розмножується насінням і вегетативно – живцями, поділом куща і відгалуженнями. При вегетативному розмноженні живці, завдовжки 8-10 см, нарізають у вересні-жовтні з однорічних напівздерев'янілих пагонів, які беруть з 4-5 - річних маточних кущів, і висаджують у парники або теплиці, з них виростають саджанці. Оптимальний строк садіння саджанців на плантації – друга половина жовтня і листопад, або рано навесні. Садять розсадосаджальною машиною, або вручну, за схемою 70x0,25 м. Під час садіння кореневу шийку заглиблюють нижче поверхні ґрунту на 5-6 см,

кожен саджанець поливають і загортають шаром ґрунту 3-5 см. Кращі строки сівби насінням - під зиму (ІІІ декада жовтня) або рано навесні.

Сівбу проводять широкорядним способом, з шириною міжрядь 70 см, овочевими сівалками на глибину 1,5-2 см і нормою висіву 4-5 кг/га. Догляд за посівами і посадками гісопу в перший рік вегетації складається із міжрядних прополювань та рихлень. Для підтримки плантацій гісопу першого року життя в чистому від бур'янів стані необхідно провести не менше 3-4 міжрядних культивацій і 2-3 ручних прополк в рядках. На другий і в послідуочі роки вегетації догляд за гісопом складається із ранньовесняного боронування, підживлення аміачною селітрою (N60-90), міжрядних культивацій на глибину не більше 8-10 см і ручних прополювань в рядках по мірі необхідності.

Збирання врожаю проводять у червні-липні в період масового цвітіння пагонів жатками типу ЖРС-4,9 на висоті 10-15 см, або лавандозбиральними 14 комбайнами. У сприятливі роки можливий другий укіс у серпні-вересні. Урожайність сировини з плантацій першого року життя складає 23-30 ц/га, другого і послідуочих - до 80-90 ц/га. Збір ефірної олії – 20-30 кг/га.

Метою наших досліджень було вивчення впливу основних елементів технології вирощування на продуктивність рослин гісопу лікарського в умовах лівобережного Лісостепу України. Польові дрібноділянкові досліді були розташовані в декількох господарствах Новосанжарського і Машівського районів. Попередники – зернові та овочеві культури. Проведені дослідження показали, що фактори, які вивчалися, і погодні умови по різному впливали на урожайність сировини, та встановлена можливість вирощування гісопу лікарського в культурі.

ЛІТЕРАТУРА

1. Жарінов В.І., Остапенко А.І. Вирощування лікарських, ефіроолійних, пряносмакових рослин: Навчальний посібник.-К.: Вища школа, 1994.-234с.
2. Горбань А.Т., Горлачева С.С., Кривуненко В.П. Лекарственные растения: вековой опыт изучения и возделывания.-Полтава: Верстка, 2004.-232с.
3. Гаммерман А.Ф., Кадаев Г.Н., Яценко-Хмелевский А.А. Лекарственные растения.: Справ.Пособие. – 3 изд.перераб. и доп. – М.: Выш.шк., 1983.- 400с.